

STREDOÁZIJSKÍ ISLAMISTI V SÝRSKOM KONFLIKTE A ICH VPLYV NA RADIKALIZÁCIU DOMOVSKÝCH KRAJÍN

CENTRAL ASIAN ISLAMISTS IN SYRIAN CONFLICT AND THEIR INFLUENCE TO RADICALIZATION OF HOME COUNTRIES

Lubomír Čech¹

Stredná Ázia je v súčasnosti pod tlakom nepriaznivých vnútorných i vonkajších vplyvov, ktoré súvisia s otázkou rastúceho vplyvu radikálneho islamu. Článok analyzuje faktory vonkajšieho vplyvu tohto nebezpečného fenoménu, ktorý v súčasnom postsovietskom regióne nadobudol na mimoriadnej aktuálnosti v súvislosti so vznikom tzv. Islamského štátu. Niektorí občania bývalých postsovietskych republík Strednej Ázie sa výrazne angažovali v bojových akciách „Islamského štátu“ v Sýrii a Iraku. V súvislosti s jeho očakávanou vojenskou porážkou sa stále viac hovorí o „sýrskej stope“ pri raste vplyvu radikálneho islamu v Strednej Ázii. V obsahu článku je zdôraznená reálna hrozba ďalšieho šírenia islamského radikalizmu na konkrétnych faktoch a v konkrétnych krajinách regiónu, vrátane potreby prijatia opatrení, ktoré majú šancu jeho vplyv minimalizovať.²

Kľúčové slová: sýrsky konflikt, islamský radikalizmus, Stredná Ázia, bezpečnostná hrozba, medzinárodná bezpečnosť

Central Asia is currently under the pressure of unfavorable internal and external influences related to the question of the radical Islam rising. The article analyses external factors for the dangerous phenomenon which has become exceptionally up-to-date in contemporary post-Soviet region, when speaking about the existence of so-called Islamic state. Some citizens of former post-Soviet republics of Central Asia have significantly contributed to the fights of ISIL in Syria and Iraq. When expected military defeat of it nears, more and more occurs so called “Syrian Footprint” by the rise of radical

---

¹ Doc. PhDr. Lubomír Čech, CSc., mimoriadny profesor. Katedra medzinárodných politických vzťahov, Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, Dolnozemska 1/b, 852 35 Bratislava 5, e-mail: lubomir.cech@euba.sk

Na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave pôsobí ako vedúci Katedry medzinárodne politických vzťahov. Vo svojej publikačnej a výskumnej činnosti sa venuje otázkam vplyvu islamu v ázijských krajinách a medzinárodnopolitickým súvislostiam vývoja stredoázijského regiónu.

Islam influence in Central Asia. The article describes the real threat of further spreading the Islamic radicalism to specific facts and in specific countries of the region, including the need of taking necessary measures that have the chance to minimize its influence.

Key words: Syrian conflict, Islamic radicalism, Central Asia, security threat, international security

JEL: F51, H7

1 ÚVOD

Základná otázka, ktorú si kladú odborníci na región Strednej Ázie a ktorá sa prelína aj obsahom tohto článku je – ako ovplyvní účasť stredoázijských islamských radikálov na sýrskom konflikte ďalší vývoj islamu a bezpečnostnú situáciu v bývalých postsovietskych republikách?

Článok tak reaguje na skutočnosť, že Stredná Ázia zaznamenáva novú etapu islamského radikalizmu, ktorý je podmienený vnútornými i vonkajšími faktormi. Vo vnútri jednotlivých stredoázijských štátov sú katalyzátorom radikalizácie sociálne a ekonomické problémy – nezamestnanosť, chudoba a korupcia (Ildirar, M. – Erhan İřcan, E. 2015). Významnou vonkajšou príčinou novej vlny radikalizácie je rast nových ohnísk napätia vo svete.

Vojna v Sýrii k nim rozhodne patrí. Obnažila rozpory medzi svetovými mocnosťami v otázkach bezpečnosti a fungovania systému medzinárodných vzťahov. Účastníci sýrskeho konfliktu dnes skúšajú pevnosť a efektívnosť existujúcich noriem systému regionálnej a medzinárodnej bezpečnosti.

Udalosti v Sýrii vytvorili podmienky pre prejavy radikálnych síl novej generácie prostredníctvom tzv. Islamského štátu (ďalej len IŠ).³ Táto teroristická organizácia zmenila charakter i meradlo teroristickej hrozby. Činnosť tzv. Islamské štátu jasne preukázala na nedokonalosť systémov regionálnej a globálnej bezpečnosti. Odsúdeniahodné teroristické akty, ktoré sa stali v posledných dvoch rokoch vo Francúzsku, Belgicku, Nemecku, Veľkej Británii a ďalších krajinách ukázali, že IŠ svojimi militantnými prejavmi ovplyvňuje udalosti nielen v rámci Blízkeho východu, ale je vážnou hrozbou aj v ostatných častiach sveta. Ako uvádza britský denník *The Independent*, až 80 % všetkých úmrtí (prevažná časť sú moslimovia), ktoré majú na svedomí islamskí radikáli, sa udialo v krajinách ako Irak, Afganistan, Pakistan, Nigéria či Sýria (Islamský štát v grafoch 2015). Teroristickým aktom boli vystavené aj postsovietske krajiny Strednej Ázie.

Masová účasť ľudí zo zahraničia sa stala druhým fenoménom vo vojenskom konflikte v Sýrii a Iraku. V júni 2016 štátny department Spojených štátov vyhlásil, že

---

³ Tzv. Islamský štát je známy aj ako Islamský štát v Iraku a Levante (skr. ISIL), niekedy označovaný ako Islamský štát v Iraku a Sýrii (skr. ISIS) – je sunnitská militantná teroristická organizácia, ktorá od roku 2014 ovládala rozsiahle časti Iraku a Sýrie, na území ktorých vyhlásila kalifát (pozn. autora).

viac ako 40 tisíc radikálov zo 100 krajín bojuje v Sýrii. Počet zahraničných bojovníkov v Sýrii je väčší, ako celkový počet tých, čo sa pripojili k teroristickým skupinám v Afganistane, Pakistane, Iraku, Jemene a Somálsku za posledných 20 rokov (US State Department 2016).

Bojovníci, z ktorých veľká časť má svoje korene v Strednej Ázii, sa vracajú do krajín svojho pôvodu a organizujú násilné akcie. Tento moment dnes naberá na aktuálnosti. „Islamský štát“ v priebehu roka 2017 postupne strácal svoje pozície a vývoj posledných udalostí naznačuje jeho vojenskú porážku. Tu však musíme zdôrazniť skutočnosť, na ktorú sa zabúda. Radikáli z IŠ síce budú musieť akceptovať územné straty, ale svojich ideí sa nevzdávajú. Mnohí z nich budú hľadať útočisko pre prežitie v krajinách svojho pôvodu.

2 INTERNACIONÁLNY DŽIHÁD A AFGANSKÉ POZADIE HROZBY RADIKALIZÁCIE ISLAMU V STREDNEJ ÁZII

Súčasný stav by sme mohli definovať ako dôslednú prípravu pre prežitie a budúce fungovanie radikálnych islamistických štruktúr. Ide o získavanie nových členov, logistické zabezpečenie a pod. Takto pripravené „spiacie zázemie“ by malo byť pripravené na „prebudenie“ v správnom čase a na správnom mieste.

Viacerí odborníci upozorňujú na stratégiu „Islamského štátu“, ktorý cez Afganistan usiluje o vplyv v Strednej Ázii (Vilaját Chorasán: proniknovlenie bojovníkov IGIL v Afganistan 2015). Ten tu chce vytvoriť dostatočné množstvo základní, ktoré mu umožnia rozšíriť svoj vplyv na susedné republiky Strednej Ázie – predovšetkým na Uzbekistan, Tadžikistan a Kirgizsko. Sily Talibanu, IŠ a ostatných ozbrojených skupín sa spolu odhadujú na 60 tisíc ozbrojencov s bojovými skúsenosťami („IG“ v Afganistane. Pridot li vojna v Srednjuju Aziju 2015).

Turkménsko, Tadžikistan, Uzbekistan a Kirgizsko sa už dlhší čas nachádzajú v oblasti záujmu afganských náboženských extrémistov. Sever Afganistanu obývajú Uzbeci, Tadžici, Turkméni a Kirgizi, čo významne zjednodušuje plány na prenikanie radikálnych islamistických skupín na územie bývalých sovietskych republík Strednej Ázie. Predovšetkým v Tadžikistane a Kirgizsku vznikla nepriaznivá sociálno-ekonomická a politická situácia, ktorá nahrala šíreniu radikálnych islamistických ideí.

V Uzbekistane vládne (a to aj po prezidentských voľbách v decembri 2016) veľmi kontroverzný a autoritatívny politický režim. Po rozpade ZSSR sa ekonomická situácia stredoázijských republík výrazne zhoršila. Tadžikistan a Kirgizsko sa ocitli v kritickej situácii. Masová nezamestnanosť, zníženie životnej úrovne a kvality života v kombinácii s vysokou pôrodnosťou vytvorili živnú pôdu pre radikalizáciu obyvateľstva. Extrémistická ideológia a prax nachádzala odozvu najmä medzi mladými ľuďmi (Namatov - Šerefoglu 2013). Radikalizácia moslimov Strednej Ázie podľa sýrskeho, irackého alebo afganského scenára tak vytvorila mimoriadne nebezpečnú hrozbu pre politickú stabilitu štátov regiónu a ohrozuje samotnú existenciu súčasných vládnych režimov (Abdullaev 2010).

Situácia sa podstatne zmenila od začiatku 90. rokov, keď sa rozpadol Sovietsky zväz a jeho bývalé republiky v oblasti získali samostatnosť. Odborníci vtedy hodnotili moslimskú komunitu v týchto republikách ako jednu z najvzdelanejších a najumiernejších v rámci svetovej islamskej populácie. Preto je na mieste, aby postsovietske štáty Strednej Ázie venovali zvýšenú pozornosť prebiehajúcim udalostiam v Sýrii, Iraku a Afganistane. Najmä procesom premiestňovania bojovníkov, ktorí sa dali do služieb „Islamského štátu“ a v dôsledku územných strát v Sýrii a Iraku opúšťajú svoje pozície a vracajú sa do Strednej Ázie.

3 STREDOÁZIJSKÍ BOJOVNÍCI V SÝRII

Väčšina známych radikálnych stredoázijských vojenských skupín má tesné väzby s Afganistanom, predovšetkým s hnutím Taliban. To bolo ovplyvnené blízkosťou hraníc, históriou, náboženstvom a do veľkej miery aj meniacimi sa politickými faktormi. V Afganistane tieto skupiny získali útočisko, bojovú skúsenosť a možnosť nájsť svoje miesto a postavenie v tzv. systéme globálneho džihádu. Varujúcim signálom pre bezpečnosť Strednej Ázie zo strednodobého pohľadu bola skutočnosť, že za posledné tri roky na území Sýrie a Iraku občania z bývalých postsovietskych republík vytvorili niekoľko etnických oddielov, ktoré sa organizačne podriadili Islamskému štátu (napr. „Džejš Fateh aš-Šam“). Bojové skúsenosti využili na útoky v krajinách svojho pôvodu. Týmto spôsobom sa v podmienkach „sýrskeho džihádu“ formovalo nové pokolenie radikálov. Stredoázijskí bojovníci stále viac a častejšie zaujímali v procese internacionalizácie džihádu vedúce pozície.

V posledných 20. rokoch mediálne najznámejšie bolo **Islamské hnutie Uzbekistanu** (ďalej len IHU), ktoré malo kontakty nielen s Talibanom, ale aj s al-Káidou. IHU sa usilovalo o zvrhnutie režimu prezidenta Isloma Karimova a vytvorenie islamského štátu v Uzbekistanu. Hnutie prechádzalo zmenami. Tí členovia, ktorí prešli výcvikom v Afganistane sa stávali prívržencami kozmopolitných hodnôt a opúšťali národnostnú platformu svojho boja (Gurkov 2009). Stále viac sa zblížovali s ideami hnutia Taliban. Avšak sýrsky konflikt vniesol dôležité zmeny do činnosti a ďalšieho fungovania IHU. V roku 2015 jeho vodca Usman Ghazi prisahal vernosť IŠ. Súčasne v tom čase kritizoval hnutie Taliban. Tvrdil, že zakladateľ hnutia mulla Omar zomrel už pred 14 rokmi a obvinil vedenie hnutia „zo lži, afganizácie a nepotizmu.“ To bol bezprostredný impulz pre začiatok rozpadu IHU a vytvorenie opozície časti členov hnutia proti Talibanu (Talibi rasprostranili fotografiu jakoby mŕtveho Usmana Gazi 2015).

Tento krok viedol k udalostiam v decembri 2015, keď internetové zdroje blízke hnutiu Taliban oznámili smrť vodcu a niektorých ďalších členov IHU počas stretnutia s bojovníkmi Talibanu. Dôsledkom toho bol faktický rozpad veľkej časti IHU, jedného z najlepšie pripravených stredoázijských vojenských zoskupení. Napriek kontroverziám v júni 2016 niektorí bojovníci IHU vyhlásili, že zostávajú lojálni voči

Talibanu i al-Káide. Potvrdili tým, že IHU ďalej existuje. Avšak IHU už nie je to, čím bolo a nemá vplyv, ktorým disponovalo v čase svojho vzniku.

Ďalšou skupinou bola **Únia islamského džihádu**. Tvorili ju bojovníci, ktorí sa oddelili IHU. Údaje o tejto skupine boli dosť protirečivé. Pochybnosti o reálnom fungovaní skupiny viedli dokonca k úvahám, že Únia islamské džihádu (ďalej len ÚID) je projektom špeciálnych služieb Uzbekistanu. (Džani 2009).

Avšak séria teroristických útokov v Taškente v roku 2004, ku ktorým sa skupina prihlásila, potvrdila jej existenciu a radikálne zameranie. Práve táto skupina prvýkrát v priestore postsovietskej Strednej Ázie využila pre teroristický čin samovražedného útočníka. Dlhodobo mali na ÚID vplyv afganské štruktúry al-Káidy. Istý čas bol hlavným ideológom ÚID Abu Lejt al-Libi – jeden z dôležitých poľných veliteľov Usáma bin-Ládina. Preto mala skupina ambície vystupovať v globálnom meradle (Štajnberg 2013). V roku 2007 boli v Nemecku zadržaní členovia ÚID, ktorí plánovali útok na vojenskú leteckú základňu USA v Ramsteine.

Na jeseň 2013 bola zaznamenaná zaujímavá skutočnosť. Bojovníci tejto skupiny sa pri návrate zo Sýrie nevracali do miesta svojej predošlej dislokácie na afgansko-pakistanskej hranici, ale do Kirgizska. Viacerých členov odnože ÚID – skupiny Džund al-Chalifat – zadržali aj v Turecku, ešte len pri pokuse dostať sa do Sýrie.

Skupina **Džamaat Ansarullah** (Spoločenstvo pomocníkov Allaha) bola vytvorená v roku 2006 tadžickými bojovníkmi, ktorí sa taktiež odštiepili z IHU (Barchom 2015). V začiatkoch o sebe dala vedieť výbuchmi v Chudžande (administratívne centrum sogdijskej oblasti) v septembri 2010. Tadžické vedenie obvinilo skupinu zo smrti 20 vojakov pri atentáte na vojenský konvoj v Raštskej doline v tom istom mesiaci. V roku 2011 skupina zverejnila videonahrávku, v ktorej sa obracia k moslimom Tadžikistanu a vyzýva ich k džihádu proti politike štátu. Na návrh vedenia Tadžikistanu rozhodol v máji 2012 Najvyšší súd republiky o zákaze činnosti skupiny. Podľa informácií z otvorených prameňov skupina stále aktívne pôsobí na území Afganistanu v počte asi 50 – 60 ľudí v provincii Badachšan a spolupracuje s Talibanom (Džamaat Ansarullah objaven vne zakona 2012).

Podľa niektorých informácií členovia Džamaat Ansarullah sa taktiež aktívne pripojili k „internacionálnemu džihádu“ v Sýrii (Tadžikistan boretsja s terorizmom 2014). Je známe, že stredoázijskí bojovníci zakladajú v Sýrii osobitné etické oddiely (džamaaty). Džamaat Ansarullah však kvôli nedostatku prostriedkov a zbraní pôsobí v podriadenosti väčších organizácií.

Ďalšou skupinou je **Katibat Tawhid al-Džihád**. Založil ju v roku 2014 občan Kirgizska, etnický Ujgur Sirožiddin Muchtarov (prijal meno Abu Saloh). Skupina je aktívna predovšetkým na území Kirgizska, kde sa venuje verbovaniu nových bojovníkov, ktorým potom zabezpečuje transfer do Sýrie. V období rokov 2014 až 2015 tak do Sýrie vycestovalo iba 35 ľudí z ošskej oblasti. Odhaduje sa, že skupina má

180 – 200 ľudí (Isajev 2015). Rekrutujú sa najmä z ošskej a batkenskej oblasti v Kirgizsku, džalalabádskej oblasti v Pakistane a z ujgurskej autonómnej oblasti v Číne.

V septembri 2015 sa táto skupina pripojila k **Džabchat Fateh aš-Šam** (Front al-Nusra), bývalému spojencovi al-Káidy v Sýrii. Členovia skupiny boli nasadení proti ruským vojenským silám v Sýrii (Joscelin 2015). Medzi odborníkmi prevláda názor, že skupina nemá v súčasnosti cieľ organizovať džihád v Strednej Ázii, napriek tomu Štátny výbor národnej bezpečnosti Kirgizska označil skupinu za zodpovednú za výbuch v auguste 2016 pri veľvyslanectve Číny v Biškeku.

Medzi najväčšie stredoázijské bojové zoskupenie, ktoré pôsobí v Sýrii, sa radí uzbecký **Katibat al-Imam Buchari**. Tvoria ho Uzbeci a občania ostatných stredoázijských krajín. Podľa údajov tureckej tlače ide o viac ako 400 bojovníkov (Suriye 'Savařan Özbekistanh Direniřçiler 2014). Väčšina z nich má bojové skúsenosti z Afganistanu. Zakladateľ Salahuddin (pravým menom Amal Džurabajev) bol spolubojovníkom uzbeckých radikálnych islamistov Namanganího a Juldaša a bol od roku 1999 členom IHU. Svojimi koreňmi má preto skupina veľmi blízko k IHU.

V roku 2011 Džurabajev odišiel do Sýrie, kde v priebehu 3 rokov sformoval elitný Katibat al-Imam Buchari. V novembri 2014 boli v prostriedkoch masovej komunikácie zverejnené informácie, že táto skupina bojuje v radoch IŠ. V septembri 2015 sa oddiel pripojil k skupine Džabat Fateh aš-Šam (Weiss, C. 2016). Skupina, ktorá o sebe dala vedieť prvýkrát v Sýrii, má kontakty na hnutie Taliban.

Tadžicko-uzbecké bojové zoskupenie **Sabri džamaat** vzniklo v Sýrii začiatkom roka 2014. Na jeho čele bol Chalid al-Dagestani (Roggio 2014). Zoskupenie sa dostalo do sporu kvôli vlastníctvu protiletadlových prostriedkov so skupinou Džabat Fateh aš-Šam a z aktívnej bojovej činnosti v Sýrii sa stiahlo. Základ posledných dvoch menovaných skupín tvorí niekoľko tisícové bojové zoskupenie Uzbekov v Sýrii.

Občania bývalých postsovietskych republík Strednej Ázie bojujú aj v ďalších rusky hovoriacich skupinách bojovníkov, napr. v **Krymskom džamaate** a v štruktúrach čečenskej skupiny **Džejš al-Muhadžirin al-Ansar**, ktorej velí Omar Šišani.⁴ Táto skupina si vybuďovala v Sýrii významné postavenie. Má vojnové skúsenosti a je veľmi dobre vyzbrojená. Zoskupujú sa okolo nej poloautonómne skupiny, väčšinou podľa etnickej príslušnosti. Odhady odborníkov hovoria, že v operačnej podriadenosti Šišaniho skupiny Džejš al-Muhadžirin al-Ansar bolo 8 – 12 tisíc ľudí.

---

⁴ Vlastným menom Tarchan Batirařvili (viac známy pod gerilovým menom Abú Umar aš-Šišání alebo Omar aš-Šišání (znamená „Omar čečenský“) je bývalý gruzínsky vojak, veterán z rusko-gruzínskej vojny a jeden z vodcov „Islamského štátu“. Jednotky pod jeho velením sa zúčastnili útokov na sýrske vojenské základne v okolí mesta Aleppo. Je považovaný za jedného z najvplyvnejších vodcov sýrskych opozičných síl (pozn. autora).

4 ŠPECIFIKA ÚČASTI KRAJÍN STREDNEJ ÁZIE V SÝRSKOM KONFLIKTE

Krajiny postsovietskej Strednej Ázie pri riešení problematiky účasti vlastných občanov na bojových akciách na území Sýrie a Iraku priznávajú existenciu tohto problému, súčasne však dodávajú, že niekedy je zahraničnými odborníkmi zveličovaný. To však neznamená, že problém neexistuje a nemal by byť riešený. Nejde pritom iba o samotných bojovníkov, ale aj o ich širšie rodinné zázemie (manželky, vdovy a nepnoleté deti), ktorých vojna poznačila.

Sýrsky konflikt s účasťou stredoázijských bojovníkov priniesol aj isté špecifiká:

1. Na rozdiel od väčšiny ostatných zahraničných bojovníkov, bojovníci zo Strednej Ázie participovali na boji nielen proti režimu súčasného sýrskeho prezidenta Bašara Asada, ale boli zapojení do súperenia medzi rôznymi ozbrojenými zoskupeniami o územie, zdroje a moc.
2. Vznikali samostatné etnické oddiely (džamaaty) zostavené z radov občanov Strednej Ázie alebo krajín Spoločenstva nezávislých štátov. V neposlednom rade zaujímavou osobitosťou bolo, že títo ľudia prichádzali s celými rodinami. Odhadom išlo o 150 – 160 rodín z Tadžikistanu a asi 65 rodín z Kirgizska (Karin, 2017, s. 16). Veľké straty na životoch bojovníkov IŠ nastoľujú otázku ďalšieho osudu vdov a detí týchto bojovníkov. Časť zostáva v bojovej zóne, niektorí pozostalí odišli do Turecka, Egypta a iných krajín. Vdovy a deti, ktoré zostali môžu byť ľahkým cieľom pri náboře do ďalšej teroristickej činnosti.
3. Stredoázijskí bojovníci sa v mnohých prípadoch dostali na vedúce posty v štruktúrach teroristických skupín. Napriek tomu že počet bojovníkov zo Strednej Ázie nie je veľký, postupne zaujali vysoké posty v rôznych skupinách. Podľa údajov OSN patrili stredoázijskí bojovníci spolu s etnickými Čečencami z Ruska k veliteľským špičkám IŠ.
4. Náboroví pracovníci IŠ boli mimoriadne úspešní pri získavaní nových bojovníkov medzi pracovnými migrantmi na území Ruskej federácie.

Rôzne výskumy pracujú s rôznymi počtami bojovníkov zo Strednej Ázie v Sýrii. Odvolávať sa na ne by bolo nezodpovedné, pretože chýbajú presné údaje a najmä možnosť ich overenia. Podstatné je, že spory expertov o počte týchto bojovníkov veľakrát odvracajú pozornosť od samotnej podstaty problému. Ak by aj išlo iba o desiatky ľudí, je potrebné si uvedomiť, že Stredná Ázia má problém a musí ho riešiť.

V prípade **Uzbekistanu** platí, že táto krajina má vlastnú a špecifickú históriu rozvoja náboženského extrémizmu. Islamské hnutie Uzbekistanu bolo jedným z prvých bojaschopných stredoázijských zoskupení. Až neskôr sa objavili skupiny, ktoré sme charakterizovali na inom mieste tohto článku.

Vojna v Sýrii začala ďalšiu etapu vývoja uzbeckého radikalizmu. Veľké uzbecké bojové formácie ako „Katibat al-Imam Buchari“ a „Katibat Tawhid al-Džihád“ mali predné miesto v štruktúrach teroristickej organizácie „Džabchat Fateh aš-Šam“ – pôvodne bunky al-Káidy v Sýrii. Turecké zdroje uviedli, že v Sýrii bojuje asi 3 – 3,5 tisíc občanov Uzbekistanu (Karin, 2017, s. 21). Predstavitelia uzbeckej Služby národnej bezpečnosti operovali s číslom 500 – 600 ľudí. Presné údaje nie sú k dispozícii (IGIL verbujet kvalifikovaných rabotnikov iz Uzbekistana 2015).

Z **Tadžikistanu** vycestovalo do Sýrie najviac občanov spomedzi ostatných krajín regiónu. Medziročný nárast v rokoch 2014 a 2015 bol päťnásobný. V roku 2014 to bolo 200 občanov, v roku 2015 už 1000 občanov republiky. Väčšinou sú to obyvatelia južných oblastí krajiny. Za prvých šesť mesiacov roka 2016 bolo zadržaných 368 členov teroristických organizácií. Z toho sa 133 hlásilo k IŠ, 18 ku skupine „Moslimské bratstvo“ a 10 k „Islamském hnutiu Uzbekistanu“ (Barchom 2016).

V dôsledku tak veľkého počtu angažovanosti vlastných občanov vo vojenskom konflikte v Sýrii, bol Tadžikistan jedným z prvých štátov v Strednej Ázii, ktorý sprísnil zákonné postihy voči občanom, zúčastňujúcich sa bojových akcií v zahraničí (Muchammadradžab 2014). Zákonné postihy odňatia slobody sa pohybovali v rozmedzí 12 – 20 rokov. Takéto ustanovenie v Trestnom zákone predtým nebolo. Tadžickí predstavitelia podľa údajov z médií vyhlásili možnosť návratu bez trestného postihu tým, ktorí sa dobrovoľne zo Sýrie vrátia a svoje konanie oľutujú. Zatiaľ sa tak stalo iba v prípade dvoch žien.

V **Turkménsku** sú údaje tohto charakteru utajované a nie sú k dispozícii. V západných médiách pracujú analytici s údajmi z roku 2013. Tie hovoria o počte 190 bojovníkov z krajiny, ktorí sa angažovali v sýrskom konflikte. Patrili k rôznym teroristickým skupinám. Namiesto je spomenúť, že nezriedka si niektorí autori mýlia občanov Turkménska s ostatnými etnickými turkickými skupinami pôsobiacimi v Sýrii a Iraku. To len zvyrazňuje problém vierohodnosti údajov o angažovanosti Turkménov na sýrskom bojisku.

Kirgizsko je vystavené vysokému stupňu teroristického ohrozenia. Vládne zdroje silových ministerstiev poukazujú na to, že väčšina vracajúcich sa z bojových zón IŠ nemá záujem prispôbiť sa starým podmienkam života a plánuje podieľať sa na príprave a realizácii násilných akcií, zameraných na zastrašenie obyvateľstva a nátlak na štátnu moc. Iba v priebehu mesiaca február v roku 2014 kirgizské bezpečnostné sily uväznili v priebehu špeciálnych operácií 10 občanov ošskej oblasti, ktorí plánovali sériu teroristických akcií na území republiky. Časť z nich prešla prípravou v táboroch teroristických organizácií v Sýrii a priamo sa zúčastnila bojových operácií. V októbri 2013 boli zadržaní bojovníci, ktorí sa vrátili zo Sýrie a ktorí pripravovali bombové útoky na výročie nezávislosti Kirgizska a počas konania

summitu Šanghajskej organizácie pre spoluprácu. Išlo opäť o dvoch Kirgizov z ošskej oblasti a jedného občana kazašského pôvodu.

Podľa oficiálnych údajov z roku 2015 do Sýrie s cieľom účasti na bojových akciách vycestovalo 571 občanov Kirgizska (Kaukenova, 2016). V rámci tohto počtu to znamenalo 63 rodín (Marčenko 2015) a 100 neplnoletých detí (Ganeva 2016). Zaujímavou skutočnosťou je, že asi 80 % celkového počtu osôb boli etnickí Uzbekovia (Paraščuk – Baľsamaki 2015).

V júli 2015 kirgizský prezident A. Atambajev podpísal zákon o zmenách v legislatíve krajiny, zavádzajúci trestný postih za účasť občanov v ozbrojených konfliktoch v zahraničí. V súlade s týmito zmenami Trestný zákon ukladá trest odňatia slobody až na 12 rokov.

Kazachstan bol jednou z prvých krajín, ktorý sa stretol s problematikou pomerne širokej účasti svojich občanov v propagandistickej činnosti veľkých teroristických skupín, najmä „Islamského štátu.“ Sú o tom dôkazy v podobe rôznych videozáznamov z produkcie propagandistov IŠ, ktoré informovali o počtoch a činnosti kazašských bojovníkov. Za najnebezpečnejšie bolo považované zneužitie neplnoletých detí kazašských bojovníkov pre propagandistické účely. Príkladom bol videozáznam IŠ, v ktorom chlapec vo veku asi 10 rokov vykonáva popravu vraj dvoch agentov Federálnej bezpečnostnej služby Ruskej federácie. Tento chlapec už údajne vystupoval vo videách o kazašských občanoch bojujúcich v Sýrii v októbri 2014. Účinkoval aj v úplne prvom videozázname o občanoch Kazachstanu odchádzajúcich do Sýrie z októbra 2013. Bol to jeden z prvých prípadov účasti neplnoletého dieťaťa na vykonávaní tzv. „spravodlivosti IŠ“, využitý pre propagandistické účely. Podľa hodnotenia expertov, bolo toto video vyrobené ako inscenačné video a malo za cieľ zastrašiť spolupracovníkov špeciálnych služieb a propagovať schopnosti a odhodlanie mladého pokolenia chalífátu. V marci 2016 oficiálne miesta vedenia krajiny vyhlásili, že v Sýrii a Iraku bojuje asi 200 Kazachov a že spolu s nimi sa nachádzajú v oblasti aj ich ženy a deti (Kaukenova 2016).

Kazachstan podobne ako ostatné bývalé postsovietske republiky Strednej Ázie prijal legislatívne opatrenia, aby zamedzil odchodu svojich občanov bojovať za IŠ. V apríli 2014 bol prijatý zákon, ktorý definuje úmyselnú protiprávnu účasť občanov Kazachstanu v ozbrojených konfliktoch (alebo za účasť v bojovej činnosti na teritóriu cudzieho štátu, alebo pri podozrení zo žoldnierstva) ako trestný čin. Pri naplnení skutkovej podstaty tohto trestného činu hrozí trest odňatia slobody na 3 – 7 rokov. V máji 2014 bol podľa tejto novely Trestného zákona odsúdený prvý občan Kazachstanu, ktorému bola dokázaná účasť na bojoch v Sýrii.

5 MODERNÉ INFORMAČNÉ PROSTRIEDKY AKO ÚSPEŠNÝ NÁSTROJ ZÍSKAVANIA PODPOROVATEĽOV ISLAMSKÉHO ŠTÁTU

V dnešnej dobe už nikto nepochybuje o významnom vplyve moderných elektronických prostriedkov na myslenie a konanie ľudí. Zistili to aj ideológovia konzervatívneho Talibanu, ktorí v začiatkoch svojho pôsobenia zakazovali aj počúvanie rádia a sledovanie televízie. Nové pokolenie vodcov tohto hnutia využíva široké spektrum prostriedkov virtuálneho sveta pre svoju činnosť. Sila tohto nového fenoménu sa v moslimských krajinách potvrdila aj v priebehu „arabskej jari“.

Jedným z kľúčových momentov úspešného získavania stredoázijských bojovníkov pre podporu „islamského štátu“ bola rozsiahla propaganda na internete. Na známom a populárnom Youtube bolo možné nájsť obrovské množstvo materiálov profesionálne i amatérsky spracovaných prezentácií o činnosti teroristických organizácií. O ich popularite svedčia stovky tisíc prezretí.

Islamistickí radikáli si sú toho dobre vedomí a virtuálne získavanie priaznivcov sa pre nich stalo významným nástrojom manipulácie. Celý problém sa komplikuje čím ďalej tým viac – je totiž čoraz zložitejšie ustrážiť (alebo mať pod kontrolou) záležitosti v zmysle právnej a spoločenskej ochrany jednotlivca a celej spoločnosti. Pokiaľ štátne orgány a ich bezpečnostné zložky blokovali zdroje s extrémistickým a teroristickým kontextom, tak v poslednej dobe sa nie vždy darí včas vykonávať zodpovedajúce opatrenia. Taký nárast aktivít a záujmu väčšiny teroristických skupín o sociálne siete nikto nečakal. Príkladom môže byť napr. Twitter, kde sa vedie aktívna propaganda ideológie vojny a „džihádu“.

Zaujímavým novým momentom bolo obmedzenie aktivity a komunikácie stredoázijských bojovníkov v ruskojazyčnej časti internetu a čiastočne aj na ruských sociálnych sieťach „VKontakte“ a „Odnoklassniki“ (Paražčuk – Klevcova 2016). Príčina môže byť v náraste množstva majiteľov kont, ale aj zosilneným monitoringom sociálnych sietí zo strany špeciálnych služieb. Preto bolo zaznamenané, že „Islamský štát“ časť svojich propagandistických aktivít a nábora preniesol na službu mobilných sietí Telegram.

Pripravenosť teroristických skupín využívať moderné možnosti internetu a ostatných informačných technológií pre vzťahy s verejnosťou je skutočne mimoriadne vysoká. Len v roku 2015 špeciálne štruktúry Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti prerušili aktivity viac ako 57. tisícom informačných zdrojov, prostredníctvom ktorých sa uskutočňoval nábor občanov Strednej Ázie (Sirijsko arabskoje informacionnoje agestvo 2015).

Napriek reštrikčným opatreniam oficiálnych štátnych štruktúr, môžeme na príklade dvoch udalostí z roku 2016 poukázať na úspešnosť vplyvu tohto pôsobenia. Predpovede o aktivizácii radikálnych buniek a negatívnom pôsobení internetovej propagandy sa naplnili. Príkladom tohto negatívneho trendu boli teroristické akty v Kazachstane a Kirgizsku v lete 2016.

V Kazachstane skupina radikálov v júni 2016 uskutočnila sériu teroristických útokov, v dôsledku ktorých zahynuli civilisti, príslušníci ozbrojených síl i samotní atentátnici. Ako sa potvrdilo, hlavným katalyzátorom týchto tragických udalostí bola internetová propaganda „Islamského štátu.“

V júni 2016 v kazašskom meste Aktobe skupina radikálov uskutočnila niekoľko násilných akcií, pri ktorých zahynuli civilní občania, vojaci i samotní aktéri teroristických útokov. Podľa informácií tajných služieb, atentátnici reagovali na zverejnenú audionahrávku s príhovorom oficiálneho predstaviteľa „Islamského štátu“ Abu Mohammeda al-Adnaniho, ktorý vyzýval k džihádu.

Tento teroristický čin nebol organizovaný skupinou, ktorá by patrila k pobočke z niektorých medzinárodných teroristických organizácií. Ich aktivity neboli realizované na príkaz z centra a nesúviseli bezprostredne s akciami medzinárodných radikálnych skupín. Bola to akcia „spiacej“ radikálnej bunky a uskutočnená zvnútra. Vážnu hrozbu treba vidieť v spontánnosti akcie, bez predchádzajúceho plánovania. Takéto konanie je veľmi ťažké odhaľovať a časovo vopred predpokladať.

Samovražedná teroristická akcia v Biškeku v auguste 2016, keď atentátnik vrazil vozidlom do brány veľvyslanectva Čínskej ľudovej republiky a odpálil bombu vo svojom aute, bola príkladom nebezpečnosti vonkajšie vplyvu. Bola demonstráciou hrozby stredoázijských radikálnych skupín destabilizovať situáciu v krajine.

6 ZÁVER

Tendencie vývoja medzinárodných vzťahov vo svete smerujú k tomu, že krajiny postsovietskej Strednej Ázie budú mať záujem zachovať v regióne súčasnú rovnováhu síl. To je dané predovšetkým skutočnosťou, že vnútorní i vonkajší hráči zainteresovaní v tomto geopolitickom priestore vychádzajú zo svojich možností a budú zaisťovať svoje záujmy (vrátane bezpečnostných).

V strednodobej perspektíve sa Stredná Ázia nevyhne reálnemu stretu s globálnym vplyvom svetových politických zmien. Stredoázijské režimy budú musieť reagovať a hľadať odpovede na nové otázky. Tie budú determinované v prvom rade výzvami vnútorného charakteru, umožňujúce riešiť sociálno-politickú modernizáciu.

Zníženie radikálnych nálad bude jednou z prvoradých úloh pri zaistení bezpečnosti v regióne. Tomu musí zodpovedať efektívne riešenie ostrých sociálnych a ekonomických problémov, boj s korupciou, realizácia reforiem v oblasti vzdelávania, širšia informačná reakcia na aktuálne otázky spoločnosti spolu s premysleným blokovaním radikalizmu.

K množstvu preventívnych opatrení pridajme zosilnenie kontroly nad pohybom občanov pri príchode do krajiny a pri vycestovaní (najmä do destinácií, kde prebieha bojová činnosť). Medzi významné opatrenia patrí aj finančný monitoring a zachytenie priamych a nepriamych kanálov financovania medzinárodných teroristických skupín.

Pre krajiny Strednej Ázie bude veľmi dôležité nedopustiť prenos teroristických aktivít na vlastné teritórium. Faktor tzv. „sýrskej stopy“, majúcej vplyv na rast radikálneho islamu v postsovietskej Strednej Ázii mal a má svoje konkrétne prejavy:

- účasť občanov Strednej Ázie v bojových akciách v Sýrii a Iraku na strane al-Káidy alebo tzv. „Islamského štátu“. To pritiaholo pozornosť veľkých teroristických organizácií a ovplyvnilo ich vnímanie regiónu ako priaznivo naklonenému a možnej budúcej základni pôsobenia;
- v snahe o väčšiu podporu a získanie priazne a legitímnosti v očiach vodcov väčších teroristických zoskupení, sa stredoázijskí bojovníci uchýľovali k najhorším spôsobom boja (vrátane využívania detských bojovníkov pri popravách rukojemníkov);
- posilňovanie postavenia stredoázijských islamistov v hierarchii al-Káidy a IŠ dospelo do situácie tzv. generáčnej výmeny, keď bojovníci zo Strednej Ázie získavali kľúčové pozície vo veľkých teroristických skupinách. Následkom toho nie je v budúcnosti vylúčená výraznejšia orientácia týchto skupín na krajiny Strednej Ázie;
- bezprostredné zosilnenie hrozby terorizmu v regióne Strednej Ázie je spojené s návratom samotných bojovníkov, v súvislosti s vojenskými neúspechmi a možnou porážkou IŠ. V ostatných rokoch bolo evidovaných viacero prípadov, keď po predchádzajúcom bojovom výcviku v Sýrii títo stredoázijskí občania plánovali realizáciu teroristických akcií na území svojej domovskej krajiny.

V Strednej Ázii je systém bezpečnosti nerozlučne spätý s globálnym bezpečnostným systémom. „Nové výzvy“ v podobe radikálneho islamu a hrozby nárastu terorizmu nevyhnutne budú preto súčasťou politického života krajín stredoázijskej oblasti.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. ILDIRAR, M. - ERHAN İŞCAN, E. (2015). Corruption, Poverty and Economic Performance: Eastern Europe and Central Asia (ECA) Countries. [Online.] In: *Çukurova University, Turkey, 2015*. [Citované 25. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://aves.cu.edu.tr/YayinGoster.aspx?ID=2023&NO=10>>.
2. Islamský štát v grafoch (2015). [Online.] In: *Parlamentnelisty.sk, 15. 11. 2015*. [Citované 25. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://www.parlamentnelisty.sk/arena/monitor/Islamsky-stat-v-grafoch-Pozrite-si-kde-v-zapadnej-Europe-je-najviac-Alahovych-bojovnikov-256223>>.
3. Over 40,000 foreign militants from 100 countries fighting in Syria (2016). [Online.] In: *RT News, 3. jun 2016*. [Citované 25. 09. 2017.] Dostupné na internete:

- <<https://www.rt.com/usa/345269-40000-foreign-terrorists-syria/>>.
4. Vilaját Chorasán: proniknovlenije bojevnikov IGIL v Afganistan (2015). [Online]. In: *news.mail.ru*, 12. 2015. [Citované 17. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<https://news.mail.ru/incident/>>.
  5. „IG“ v Afganistane. Pridjot li vojna v Srednjuju Aziju (2015). [Online.] In: *topwar.ru*, 16. 10. 2015. [Citované 17. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<https://topwar.ru/84484-ig-v-afganistane-pridet-li-voyna-v-srednyuyu-aziyu.html>>.
  6. NAMATOV, N. - ŞEREFÖĞLU, K. (2014). *The religious extremism in Central Asia: Expansion of Taliban in Central Asia after the withdrawal ISAF troop of NATO coalition from Afghanistan in 2014*. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. 244 s. ISBN 978-3659541360.
  7. ABDULLAEV, K. (2010). Integrating Political Islam In Central Asia: The Tajik Experience. [Online.]. In: *kamolkhon.com*. 3. 11. 2010 [cit. 26. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://www.hizb-ut-tahrir.org/english/english.html>>.
  8. GURKOV, A. (2009). Islamskoje dviženiej Uzbekistana rassirjajet svoju geografiju. [Online.] In: *DW.com*, 24. 12. 2009. [cit. 26. 09. 2017.] Dostupné na internete: <www.dw.com>.
  9. Talibi rasprostranili fotografiju jakoby mertvogo Usmana Gazi 2015. [Online.] In: *Radio Ozodlik*. 11. 12. 2015. [cit. 20. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://www.ozodlik.org>>.
  10. DŽANI, F. (2009). Što takoje „Sojuz islamskogo džihada“: Vydumka specsclub ili „dočka“ „al-Kaidy“? [Online.] In: *FerganaNews*. 28. 09. 2009. [cit. 23. 09. 2017.] Dostupné na internete: <www.Fergananews.com>.
  11. ŠTAJNBERG, G. (2013). „Sojuz islamkovo džihada“: portret terorističeskoj organizacii [Online.] In: *AntiTerror*. 04. 10. 2013. [cit. 24. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://antiterrortoday.com>>.
  12. BARCHOM, H. (2015). „Džamaat Asapillach“ vazraždaetstja. [Online.] In: *CA online*. 08.12. 2015. [cit. 25. 09. 2017.]. Dostupné na internete: <www.inozpress.kg>.
  13. Džamaat Ansarullah objavljen vne zakona (2012). [Online.] In: *Radio Ozodi*. 03.05. 2012. [cit. 23. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://rus.ozodi.org>>.
  14. Tadžikistan boretsja s terorizmom (2014). [Online.] In: *AntiTerror*. 27.06. 2014. [cit. 25. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://counter-terror.kz>>.
  15. ISAJEV, A. (2015). Terroristy zapreščeny oficial'no. [Online.] In: *Delo. Kg*. 28.05 2015. [cit. 25. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://delo.kg>>.

16. JOSCELIN, T. (2015). Al –Kaeda brigade claims attack on Russia forces in Syria. [Online.] In: *ThreatMatrix*. 30.09. 2015. [cit. 27. 09. 2017.] Dostupné na internete: <www.longwarjournal.org>.
17. Suriye ' Savařan Özbekistanh Direniřçiler 2014. [Online.] In: *IncaNews*. 06. 02. 2014. [cit. 28. 09. 2017.] Dostupné na internete: <www.incanews.com>.
18. WEISS, C. 2016. Uzbek groups part of new offensive in southern Aleppo. [Online.] In: *Threat Matrix*. 07. 07. 2016. Dostupné na internete: <www.longwarjournal.org>.
19. KARIN, E.T. (2017). *Dilemmy bezopasnosti Central'noj Azii*. IFRI France, № 98, fevral' 2017. 31 s. ISBN 978-2-36567-671-7.
20. IGIL verbujet kvalificirovannyh rabotnikov iz Uzbekistana (2015). [Online.] In: *StanRadar*. 04.09. 2015. [cit. 28. 09. 2017.] Dostupné na internete: <www.stanradar.com>.
21. MUCHAMMADRADŹAB, M. (2014). V otnořeniji desjati řitelej sogdijskoj oblasti zaveli ugolovnyje dela za učasťije v džihade. [Online.] In: *Radio Ozodi*. 15. 10. 2014. [cit. 22. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://rus.ozodi.org>>.
22. BARCHOM, N. 2016. V Tadřikistane sniřajetsja vyjezd molodjoři v Syriju. [Online.] In: *CA online*. 23.08. 2016. Dostupné na internete: <www.inozpress.kg>.
23. KAUKENOVA, S. (2016). 200 kazachstancev v meste s semjami vojujut v Syrii i Irake. [Online.] In: *Vlast.kz*. 02. 03. 2016. [cit. 28. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://vlast.kz>>.
24. MARČENKO, I. (2015). V Syrii i Irake pogibli 45 grařdan Kyrgyzstana. [Online.] In: *24.KG*. 08. 09. 2015. [cit. 26. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://24.kg>>.
25. GANYJEVA, N. (2016). Iz Kyrgyzstana v Syriju vyvezli okolo 100 detej. [Online.] In: *24.KG*. 31. 05. 2016. [cit. 27. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://m.24kg.org>>.
26. PARAŠČUK, J. – BALSAMAKI, A. (2015). Zaderřannyh ubekov podozrevajut v popytkach vyjechat' v Syriju. [Online.] In: *Radio Azattyk*. 09. 09. 2015. [cit. 29. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://rus.azattyg.org>>.
27. PARAŠČUK, J. – KLEVCOVA, A. (2016). Central'noaziatskije i rossijskije bojeviki uchodjat iz socsetej. [Online.] *Radio Azattyk*. 06. 11. 2016. [cit. 22. 09. 2017.] Dostupné na internete: <<http://rus.azattyq.org>>.